

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Географічний факультет

Кафедра фізичної географії геоморфології та палеогеографії

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан географічного факультету

Мирослав ЗАЯЧУК

“31” серпня 2026 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства»**

Обов'язкова

Освітньо-професійна програма ОП «Середня освіта (Географія)»

Спеціальність А4.07 Середня освіта (Географія)

Галузь знань А Освіта

Рівень вищої освіти перший бакалаврський

Факультет Географічний

Мова навчання українська

Чернівці 2026 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «**Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства**» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Середня освіта (Географія)» за предметною спеціальністю А4.07 Середня освіта (Географія затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № 13 від 28 серпня 2026 року)

Розробники: *Володимир НІКОРИЧ, к.біолог. н., доцент,*
Аліна ДЯЧУК к. геогр. н, асистент

Викладач (чі), що забезпечує читання даної навчальної дисципліни:
Володимир НІКОРИЧ, к.біолог. н., доцент,
Аліна ДЯЧУК к. геогр. н, асистент

Погоджено з гарантом ОП **Галиною КОВБІНЬКОЮ**

Затверджено на засіданні кафедри фізичної географії, геоморфології та палеогеографії
протокол № 1 від "31" серпня 2026 року

Завідувач кафедри **Дарія ХОЛЯВЧУК**

Схвалено методичною радою інституту / факультету
протокол № 1 від "31" серпня 2026 року

Голова методичної ради інституту/факультету **Наталя АНДРУСЯК**

Мета навчальної дисципліни. Мета – закласти знання про певне коло теоретичних понять, показати на конкретних прикладах загальний зв'язок і взаємодію між компонентами географічної оболонки, які призводять до формування особливого природно-історичного тіла – ґрунту, розкрити сутність його будови, закономірності поширення, проблеми використання та збереження. **Завдання** вивчення дисципліни полягає у розгляді загальних закономірностей географії ґрунтів, розкритті ролі окремих факторів у диференціації ґрунтового покриву. Студенти повинні знати основні типи ґрунтів України і світу, вміти пояснити їх приуроченість до певних природних умов, описати будову, властивості, необхідні меліорації для підвищення родючості. На завершення курсу повинні бути показані основні завдання, що стоять перед географією ґрунтів у зв'язку з обліком земельних фондів, їх оцінкою, охороною ґрунтів від ерозії, забруднення та інших несприятливих процесів. **Пререквізити.** «Загальне землезнавство», «Основи раціонального природокористування та охорони природи».

Результати навчання.

Загальні компетентності.

ЗК5. Здатність до безперервного професійного розвитку та самоосвіти.

ЗК7. Здатність застосовувати критичне мислення, аналіз та синтез у вирішенні професійних завдань.

ЗК8 Здатність використовувати інформаційно-цифрові технології у професійній діяльності.

ЗК9. Здатність враховувати принципи сталого розвитку та екологічної відповідальності.

Спеціальні (фахові) компетентності.

ФК1. Здатність демонструвати фундаментальні знання з фізичної, суспільної та регіональної географії, картографії, геоінформатики та суміжних наук.

ФК8. Здатність здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу: розробляти критерії оцінювання, застосовувати формувальне, поточне і підсумкове оцінювання, навчати учнів самооцінювання та взаємооцінювання.

ФК10. Здатність організовувати дослідницьку, проєктну та польову діяльність учнів.

ФК 13 Здатність організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу.

Програмні результати навчання.

Результат ПРН1. Демонструвати системні знання з фізичної, суспільної та регіональної географії, картографії, геоінформатики та суміжних наук, пояснювати закономірності розвитку природних і соціально-економічних геосистем.

Результат ПРН2. Аналізувати природні, соціально-економічні та екологічні процеси на глобальному, регіональному та локальному рівнях із використанням географічних методів дослідження.

Результат ПРН6. Формувати в учнів географічне мислення, просторову уяву, екологічну свідомість і розуміння принципів сталого розвитку.

Результат ПРН 18 Формувати в учнів ціннісні ставлення засобами географії: любов до

рідного краю та природи, відповідальне ставлення до довкілля, розуміння глобальних проблем людства, цілей сталого розвитку, патріотизм і готовність до захисту України. Результат ПРН 25 Розв'язувати географічні задачі різного рівня складності раціональними методами; використовувати математико-статистичні методи опрацювання географічних даних; аналізувати екологічні процеси та їх вплив на забезпечення сталого розвитку і раціональне природокористування; пояснювати учням взаємозв'язки між природними та суспільно-географічними явищами.

Опис навчальної дисципліни Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індив. завд.	
Денна	2026	1	4	120	30			30	60		Іспит
Заочна	2026	1	4	120	8			8	104		Іспит

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього		у тому числі				усього		у тому числі			
		л	п	лаб	ін	с.р.		л	п	лаб	ін	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Морфологічна будова та властивості ґрунтів (30 балів)												
Тема 1. Морфологія ґрунту. Індексція генетичних горизонтів	10	2		3		5	6	1		1		4
Тема 2. Фазовий склад ґрунтів	15	4		3		8	13	1				12
Тема 3. Органічна речовина ґрунту та ґрунтові колоїди	10	3		3		4	13			1		12
Тема 4. Властивості ґрунтів та їх продуктивність	15	5		5		5	5			1		6

Тема 5. Фактори ґрунтотворення, ґрунтотворний процес та класифікація ґрунтів	10	2		3		5	3	1				6
Разом за змістовим модулем 1	60	16		17		27	35	3		3		20
Змістовий модуль 2. Географія ґрунтів світу та методика її викладання в школі (20 балів)												
Тема 6. Полярний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив арктичної, тундрової і лісотундрової зон	7	1		2		1	8					8
Тема 7. Бореальний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив мерзотно-тайгових, тайгово-лісових і лучно-лісових областей	8	2		2		2	10	1		1		8
Тема 8. Суббореальний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив лісових, лісостепових і степових, напівпустельних і пустельних областей	8	2		2		1	2	1		1		
Тема 9. Субтропічний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив лісових, ксерофітно-лісових і чагарниково-степових, напівпустельних і пустельних областей	8	2		2		2	10	1		1		8
Тема 10. Тропічний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив лісових, ксерофітно-лісових і саванних, напівпустельних і	8	2		2		2	10	1		1		8

пустельних областей											
Тема 11. Інтразональні ґрунти. Чинники і процеси ґрунтоутворення, будова і властивості алювіальних: дернових, лучних, болотних і засолених ґрунтів	3	1				2	5				5
Тема 12. Земельні ресурси світу. Охорона ґрунтів світу	3					3	5	1		1	3
Разом за змістовим модулем 2	30	10		10		10	50	5		5	40
Змістовий модуль 3. Географія ґрунтів України та методика її викладання в школі (10 балів)											
Тема 13. Ґрунти і ґрунтовий покрив зони мішаних лісів України	6	1		1		4	7				7
Тема 14. Ґрунти і ґрунтовий покрив лісостепової зони	6	1		1		4	7				7
Тема 15. Ґрунти і ґрунтовий покрив степової зони	6	1		1		4	7				7
Тема 16. Ґрунти і ґрунтовий покрив гірських областей	6	1		1		4	7			1	6
Тема 17. Ґрунти і ґрунтовий покрив Чернівецької області	6	1		1		4	7	1			6
Разом за змістовим модулем 3	30	5		5		20	35	1		1	33
Усього годин	120	30		30		60	120	8		8	104

Тематика лекційних занять з переліком питань

№	Назва теми з основними питаннями
1	Географія ґрунтів як наука. Зміст і значення, завдання і методи географії ґрунтів. Місце географії ґрунтів у системі природничих і прикладних наук. Ґрунт і ґрунтовий покрив, як основні об'єкти вивчення ґрунтознавства і географії ґрунтів. Коротка історія розвитку науки. Структура та інформаційна база курсу.
2	Морфологія ґрунту. Індексація генетичних горизонтів. Структура, забарвлення, новоутворення і включення ґрунту. Ґрунтовий профіль і генетичні горизонти ґрунту.
3	Фазовий склад ґрунтів. Тверда, рідка, газова, жива фаза ґрунту.

4	Органічна речовина ґрунту та ґрунтові колоїди. Склад, гумус, роль, закономірності розподілу.
5	Властивості ґрунтів та їх продуктивність. Вбирна здатність, кислотність, лужність, буферність ґрунтів.
6	Фактори ґрунтоутворення, ґрунтотворний процес. Ґрунтоутворюючі породи, живі організми, клімат, рельєф, локальні фактори Загальна схема ґрунтоутворення.
7	Класифікація ґрунтів і ґрунтово-географічного районування. Поняття про класифікацію ґрунтів. Закономірності розміщення ґрунтів на земній поверхні. Основи ґрунтово-географічного районування. Ґрунтово-географічні пояси, області, зони, провінції, округи, райони. Ґрунтово-географічне районування України.
8	Полярний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив арктичної, тундрової і лісотундрової зон
9	Бореальний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив мерзотно-тайгових, тайгово-лісових і лучно-лісових областей
10	Суббореальний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив лісових, лісостепових і степових, напівпустельних і пустельних областей
11	Субтропічний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив лісових, ксерофітно-лісових і чагарниково-степових, напівпустельних і пустельних областей
12	Тропічний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив лісових, ксерофітно-лісових і саванних, напівпустельних і пустельних областей
13	Інтразональні ґрунти. Чинники і процеси ґрунтотворення, будова і властивості алювіальних: дернових, лучних, болотних і засолених ґрунтів
14	Земельні ресурси світу. Охорона ґрунтів світу
15	Ґрунти і ґрунтовий покрив зони мішаних лісів. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив.
16	Ґрунти і ґрунтовий покрив зони лісостепу. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив
17	Ґрунти і ґрунтовий покрив зони степу. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив.
18	Ґрунти і ґрунтовий покрив гірських областей. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив.
19	Ґрунти і ґрунтовий покрив Чернівецької області. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив.

Тематика лабораторних занять з переліком питань

№	Назва теми (завдання - вивчити процеси ґрунтоутворення, будову й основні властивості ґрунтів, а також закономірності їх поширення)
1	Морфологічна будова ґрунту (Які морфологічні ознаки використовують для опису будови ґрунтового профілю? Як визначають потужність та межі генетичних горизонтів у польових умовах? Яке значення мають колір, структура та новоутворення для діагностики ґрунту? Як морфологічна будова відображає генезис і властивості ґрунту?)
2	Генетичні горизонти та типи профілів (Яка система буквених позначень генетичних горизонтів застосовується у ґрунтознавстві? Чим відрізняються прості, складні та поліциклічні типи ґрунтових профілів? Які діагностичні ознаки характерні для елювіальних та ілювіальних горизонтів? Як типи будови профілю пов'язані з умовами та напрямом ґрунтоутворення?)
3	Ґрунтова волога та водні властивості ґрунтів (Які форми ґрунтової вологи виділяють і чим вони відрізняються? Що таке водопроникність, вологоємність та водопідйомна здатність ґрунту? Як гранулометричний та структурний склад впливають на водні властивості ґрунту? Яке значення мають водні властивості ґрунту для рослин і землеробства?)
4	Агрегатний склад ґрунтів (Що таке структурний (агрегатний) склад ґрунту і як його визначають? Які фактори впливають на формування водостійких агрегатів? Чим відрізняються макро- та мікроагрегатний склад ґрунту? Яке значення має агрегатний склад для родючості та стійкості ґрунту до ерозії?)
5	Визначення вмісту гумусу в ґрунті (Які лабораторні методи використовують для визначення вмісту гумусу? У чому суть методу Тюріна для визначення органічної речовини ґрунту? Як вміст гумусу пов'язаний з типом ґрунту та його родючістю? Які чинники впливають на точність визначення гумусу в ґрунтових зразках?)
6	Вивчення поглинальної здатності ґрунтів (Які види поглинальної здатності ґрунту виділив К.К. Гедройц? Що таке ємність катіонного обміну та як її визначають? Яка роль колоїдної фракції ґрунту в поглинальних процесах? Як поглинальна здатність ґрунту впливає на його родючість та стійкість до забруднення?)
7	Визначення кислотності ґрунту та характеристика ГПК (кі види кислотності ґрунту виділяють (актуальна, обмінна, гідролітична)? Якими методами визначають рН ґрунтового розчину? Що таке ґрунтовий вбирний комплекс (ГПК) і які його основні характеристики? Як ступінь насиченості основами ГПК впливає на властивості ґрунту?)
8	Полярний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив арктичної, тундрової і лісотундрової зон (Які кліматичні та біологічні чинники визначають ґрунтоутворення в Полярному поясі? Чим характеризуються ґрунти арктичної зони? Які особливості ґрунтоутворення та ґрунтового покриву тундрової зони? Чим відрізняються ґрунти лісотундрової зони від тундрових і тайгових?)
9	Бореальний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив

	<p>мерзлотно-тайгових, тайгово-лісових і лучно-лісових областей (Які чинники ґрунтоутворення визначальні для Бореального поясу?)</p> <p>Чим характеризуються мерзлотно-тайгові ґрунти?</p> <p>Які особливості формування тайгово-лісових (підзолистих) ґрунтів?</p> <p>Чим відрізняються лучно-лісові ґрунти від інших ґрунтів поясу?)</p>
10	<p>Суббореальний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив лісових, лісостепових і степових, напівпустельних і пустельних областей (Які чинники ґрунтоутворення зумовлюють різноманітність ґрунтів Суббореального поясу?)</p> <p>Чим характеризуються ґрунти лісових та лісостепових областей поясу?</p> <p>Які особливості формування чорноземів степових областей?</p> <p>Чим зумовлена специфіка ґрунтів напівпустельних і пустельних областей поясу?)</p>
11	<p>Субтропічний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив лісових, ксерофітно-лісових і чагарниково-степових, напівпустельних і пустельних областей (Які кліматичні чинники визначають ґрунтоутворення в Субтропічному поясі?)</p> <p>Чим характеризуються ґрунти лісових областей (червоноземи, жовтоземи)?</p> <p>Які особливості формування ґрунтів ксерофітно-лісових і чагарниково-степових областей?</p> <p>Чим зумовлена специфіка ґрунтів напівпустельних і пустельних областей поясу?)</p>
12	<p>Тропічний пояс. Чинники і процеси ґрунтоутворення. Ґрунти і ґрунтовий покрив лісових, ксерофітно-лісових і саванних, напівпустельних і пустельних областей (Які чинники ґрунтоутворення визначальні для Тропічного поясу?)</p> <p>Чим характеризуються ґрунти лісових областей (латеритні, фералітні)?</p> <p>Які особливості формування ґрунтів саванних і ксерофітно-лісових областей?</p> <p>Чим зумовлена специфіка ґрунтів напівпустельних і пустельних областей тропіків?)</p>
13	<p>Ґрунти і ґрунтовий покрив зони мішаних лісів (Які типи ґрунтів переважають у зоні мішаних лісів?)</p> <p>Як дерново-підзолистий процес впливає на будову ґрунтового профілю?</p> <p>Чим характеризується структура ґрунтового покриву зони?</p> <p>Яке сільськогосподарське використання мають ґрунти зони мішаних лісів?)</p>
14	<p>Ґрунти і ґрунтовий покрив лісостепової зони (Які основні типи ґрунтів формуються в лісостеповій зоні?)</p> <p>Чим зумовлена мозаїчність ґрунтового покриву лісостепу?</p> <p>Яка роль опідзолених чорноземів та сірих лісових ґрунтів у структурі покриву?</p> <p>Яке значення мають ґрунти лісостепу для сільського господарства України?)</p>
15	<p>Ґрунти і ґрунтовий покрив степової зони (Які підтипи чорноземів виділяють у степовій зоні?)</p> <p>Чим зумовлена висока природна родючість чорноземів?</p> <p>Які проблеми деградації ґрунтів характерні для степової зони (ерозія, дегуміфікація)?</p> <p>Яке практичне значення мають каштанові ґрунти сухого степу?)</p>
16	<p>Ґрунти і ґрунтовий покрив гірських областей (Які особливості формування ґрунтів у гірських областях?)</p> <p>У чому суть висотної поясності ґрунтового покриву гір?</p> <p>Чим зумовлена мала потужність і щебенюватість гірських ґрунтів?</p> <p>Які проблеми ерозії та охорони ґрунтів характерні для гірських територій?)</p>

17	Грунти і ґрунтовий покрив Чернівецької області (Які основні типи ґрунтів поширені на території Чернівецької області? Як рельєф і клімат області впливають на формування ґрунтового покриву? Чим характеризуються ґрунти передгірної та гірської частин області? Які проблеми використання та охорони ґрунтів актуальні для Чернівецької області?)
----	---

Завдання для самостійної роботи студентів

№ з/п	Назва теми (завдання - вивчити процеси ґрунтоутворення, будову й основні властивості ґрунтів, а також закономірності їх поширення)	кількість годин
1	Морфологія ґрунту. Індексація генетичних горизонтів (Які морфологічні ознаки ґрунту використовують для його польової діагностики? Яка система індексації генетичних горизонтів застосовується у вітчизняному ґрунтознавстві? Чим відрізняються основні генетичні горизонти (гумусовий, елювіальний, ілювіальний, материнська порода)? Яке значення має вивчення морфології ґрунту для визначення його генезису та класифікації?)	10
2	Фазовий склад ґрунтів (Які фази виділяють у складі ґрунту та яке їхнє співвідношення? Яка роль твердої фази у формуванні властивостей ґрунту? Як співвідносяться рідка і газоподібна фази в ґрунті та як це впливає на родючість? Яке значення має жива фаза (ґрунтова біота) у функціонуванні ґрунту як системи?)	10
3	Органічна речовина ґрунту та ґрунтові колоїди (З яких компонентів складається органічна речовина ґрунту? Що таке гумус і які його основні фракції виділяють? Яка роль ґрунтових колоїдів у формуванні структури та родючості ґрунту? Чим зумовлена ємність вбирання ґрунту та яке її практичне значення?)	10
4	Властивості ґрунтів та їх продуктивність (Які основні фізичні властивості ґрунту впливають на його родючість? Що таке ґрунтова структура та яке її значення для водно-повітряного режиму? Які хімічні та фізико-хімічні властивості визначають продуктивність ґрунту? Як пов'язані властивості ґрунту з його природною та ефективною родючістю?)	10
5	Фактори ґрунтоутворення, ґрунтоутворний процес та класифікація ґрунтів (Які фактори ґрунтоутворення виділив В.В. Докучаєв і яка роль кожного з них? У чому суть ґрунтоутворного процесу як біогеохімічного явища? Які принципи покладено в основу сучасної класифікації ґрунтів? Як взаємодіють клімат, рельєф, материнська порода та біота у формуванні типу ґрунту?)	5

6	<p>Ґрунти Полярного поясу (Які типи ґрунтів характерні для Полярного поясу?</p> <p>Як вічна мерзлота впливає на процеси ґрунтоутворення в цьому поясі?</p> <p>Чим зумовлена низька продуктивність ґрунтів полярних областей?</p> <p>Які особливості морфологічної будови арктичних і тундрових ґрунтів?)</p>	4
7	<p>Ґрунти Бореального поясу (Які основні типи ґрунтів формуються в межах Бореального поясу?</p> <p>Як підзолистий процес ґрунтоутворення впливає на будову профілю?</p> <p>Чим характеризуються ґрунти тайгової та підтайгової підзон?</p> <p>Яке господарське використання мають ґрунти Бореального поясу?)</p>	4
8	<p>Ґрунти Суббореального поясу (Які типи ґрунтів переважають у Суббореальному поясі?</p> <p>Як клімат і рослинність впливають на формування чорноземів та каштанових ґрунтів?</p> <p>Чим відрізняються ґрунти лісостепової, степової та напівпустельної зон поясу?</p> <p>Яке сільськогосподарське значення мають ґрунти Суббореального поясу?)</p>	4
9	<p>Ґрунти Субтропічного поясу (Які типи ґрунтів характерні для вологих і сухих субтропіків?</p> <p>Чим зумовлені особливості червоноземів і жовтоземів?</p> <p>Яка роль коричневих ґрунтів у сільському господарстві Середземномор'я?</p> <p>Які проблеми деградації ґрунтів характерні для Субтропічного поясу?)</p>	4
10	<p>Ґрунти Тропічного поясу (Які основні типи ґрунтів формуються в межах Тропічного поясу?</p> <p>Чим зумовлена своєрідність латеритного процесу ґрунтоутворення?</p> <p>Як клімат вологих і сухих тропіків впливає на властивості ґрунтів?</p> <p>Які проблеми родючості й використання тропічних ґрунтів у землеробстві?)</p>	4
11	<p>Інтразональні ґрунти (Що таке інтразональні ґрунти і чим вони відрізняються від зональних?</p> <p>Які типи інтразональних ґрунтів виділяють (болотні, солончаки, солонці, солоді, алювіальні)?</p> <p>Які фактори зумовлюють формування засолених ґрунтів?</p> <p>Яке практичне значення має вивчення інтразональних ґрунтів для меліорації?)</p>	2
12	<p>Земельні ресурси світу. Охорона ґрунтів (Яка структура земельного фонду світу за категоріями використання?</p> <p>Які основні чинники деградації ґрунтів у сучасних умовах?</p> <p>Які заходи охорони ґрунтів застосовуються для боротьби з ерозією?</p> <p>Які перспективи раціонального використання земельних ресурсів у світі?)</p>	3

13	Ґрунти і ґрунтовий покрив зони мішаних лісів (Які типи ґрунтів переважають у зоні мішаних лісів? Як дерново-підзолистий процес впливає на будову ґрунтового профілю? Чим характеризується структура ґрунтового покриву зони? Яке сільськогосподарське використання мають ґрунти зони мішаних лісів?)	4
14	Ґрунти і ґрунтовий покрив лісостепової зони (Які основні типи ґрунтів формуються в лісостеповій зоні? Чим зумовлена мозаїчність ґрунтового покриву лісостепу? Яка роль опідзолених чорноземів та сірих лісових ґрунтів у структурі покриву? Яке значення мають ґрунти лісостепу для сільського господарства України?)	4
15	Ґрунти і ґрунтовий покрив степової зони (Які підтипи чорноземів виділяють у степовій зоні? Чим зумовлена висока природна родючість чорноземів? Які проблеми деградації ґрунтів характерні для степової зони (ерозія, дегуміфікація)? Яке практичне значення мають каштанові ґрунти сухого степу?)	4
16	Ґрунти і ґрунтовий покрив гірських областей (Які особливості формування ґрунтів у гірських областях? У чому суть висотної поясності ґрунтового покриву гір? Чим зумовлена мала потужність і щебенюватість гірських ґрунтів? Які проблеми ерозії та охорони ґрунтів характерні для гірських територій?)	4
17	Ґрунти і ґрунтовий покрив Чернівецької області (Які основні типи ґрунтів поширені на території Чернівецької області? Як рельєф і клімат області впливають на формування ґрунтового покриву? Чим характеризуються ґрунти передгірної та гірської частин області? Які проблеми використання та охорони ґрунтів актуальні для Чернівецької області?)	4
	Всього	60

Методи навчання

- словесні методи (лекція, консультація, дискусія),
- практичні заняття
- графічні роботи.
- наочні методи (презентації, ілюстрації, відеоматеріали).
- робота з книгою: навчально- методичною, науковою
- електронне та інтерактивне онлайн-навчання (курси – ресурси, мультимедійні, дистанційні, ютуб-канал кафедри)
- самостійна робота за програмою навчальної дисципліни

Система контролю та оцінювання

Методи контролю

- контрольні роботи;
- стандартизовані тести;
- науково-дослідницький проєкт;
- розрахункові та графічні практичні роботи;
- презентації та виступи на практичних заняттях
- онлайн-платформи Mentimeter.

Форми контролю

Форми поточного контролю: усна – поточне опитування, семінари; письмова -тестування, практичні роботи, проєкт.

Форма підсумкового контролю – *іспит*.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою, де враховуються результати поточного, модульного та підсумкового контролю.

За виконання практичних завдань здобувач може отримати максимум 30 балів, з них 5 балів відведено на перевірку самостійної роботи, за модульні – 30 балів, з них 5 балів відведено на перевірку самостійної роботи. Відповідно за виконання самостійної роботи здобувач може отримати максимум 10 балів. За перший змістовий модуль студент може отримати максимум 10 балів, за другий - 20, за третій - 30 балів.

Підсумковий контроль (*іспит*) – 40 балів.

Критерії оцінювання поточного та підсумкового контролю

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (<i>аудиторна та самостійна робота</i>)															Кількість балів (залік)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2						Змістовий модуль 3						40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15		
2	3	5	3	3	3	3	4	4	5	5	5	5	5	5		

Критерії оцінювання

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS		Критерії оцінок
		Оцінка	Пояснення	
90-100	Відмінно	A	Відмінно	“Відмінно” – студент детально знає теоретичний матеріал та матеріал з

			(відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)	лабораторних занять, уміє давати визначення основних понять, розуміє сутність основних положень теорії та вільно їх трактує, оперує термінологією. Студент описує особливості будови педосфери, особливості розподілу ґрунтів у просторі й часі, розуміє та вміє пояснювати хід процесів ґрунтогенезу, природних і антропогенних явищ, інтерпретує методи спостережень за ними, виконує елементарні спостереження, аналізує їх результати, складає опис ґрунтів; пояснює чинники ґрунтогенезу, особливості ґрунтового покриву Землі, карти ґрунтів. На запитання викладача за програмою курсу відповідає не вагаючись. Виконав всі види лабораторних робіт. Опрацював теми для самостійного вивчення.
80–89	Добре	В	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)	“Дуже добре” – студент знає теоретичний матеріал, виконав лабораторні роботи, оперує, уміє пояснити сутність основних понять. Студент здебільшого описує особливості будови ландшафтної сфери, особливості розподілу ландшафтів у просторі й часі, розуміє та вміє пояснювати хід процесів ґрунтогенезу, природних і антропогенних явищ, інтерпретує методи спостережень за ними, виконує елементарні спостереження, аналізує їх результати, складає опис ґрунтів; пояснює чинники ґрунтогенезу, особливості ґрунтового покриву Землі, карти ґрунтів. На запитання відповідає. Виконав усі лабораторні роботи.
70–79		С	Добре (в загальному вірно виконання з певною кількістю суттєвих помилок)	“Добре” – все вище вказане виконує не повною мірою, однак знає теорію й практику, виконує завдання викладача. При відповідях на запитання інколи вагається, але знаходить правильні рішення. При повторенні матеріалу відразу працює якісніше. Виконав усі лабораторні роботи.
60–69	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	“Задовільно” – знає основні теоретичні положення, виконав більшу частину лабораторних робіт. Орієнтується в особливостях будови педосфери, особливостях розподілу ґрунтів у просторі й часі, в процесах ґрунтогенезу, природних і антропогенних явищ, методах спостережень за ними, елементарних

				спостереженнях, описі ґрунтів; чинниках ґрунтогенезу, особливостях ґрунтового покриву Землі, картах ґрунтів. Відповідає на переважну частину запитань викладача.
50–59		Е	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)	“Достатньо” – все вище вказане виконує не повною мірою, однак виконав більшу частину лабораторних робіт. Має уявлення про особливості будови педосфери, особливості розподілу ґрунтів у просторі й часі, процеси ґрунтогенезу, природних і антропогенних явищ, методи спостережень за ними, елементарні спостереження, опис ґрунтів; чинники ґрунтогенезу, особливості ґрунтового покриву Землі, карти ґрунтів. На половину запитань викладача відповідає.
35–49	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)	“Незадовільно” – не виконані вимоги для оцінки “достатньо”, але студент виконує додаткові завдання в межах програми курсу.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ Й КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

1. Географія ґрунтів: зміст і завдання, історія науки.
2. Ґрунт і ґрунтовий покрив: суть понять, фактори формування, структура.
3. Властивості ґрунтів. Ґрунт як основний засіб сільськогосподарського виробництва.
4. Родючість ґрунту: зміст поняття, фактори і види родючості.
5. Географічні закономірності розповсюдження гумусових речовин у ґрунтах.
6. Оцінка родючості ґрунтів та шляхи її поліпшення.
7. Наукове і господарське значення вивчення ґрунтів.
8. Раціональне землекористування і заходи збереження ґрунтів.
9. Гірські породи і рельєф як фактори формування і диференціації ґрунтового покриву.
10. Клімат як фактор формування і диференціації ґрунтового покриву.

11. Біота як фактор формування і диференціації ґрунтового покриву.
12. Зміст, завдання і принципи класифікації ґрунтів.
13. Система таксономічних одиниць класифікації ґрунтів.
14. Класифікація зональних типів ґрунтів України і світу.
15. Основні закономірності географічного поширення ґрунтів.
16. Ґрунтово-географічне й агроґрунтове районування: суть понять, таксономічні одиниці.
17. Таксономічні одиниці ґрунтово-географічного районування.
18. Таксономічні одиниці агроґрунтового районування.
19. Схема ґрунтово-географічного районування світу.
20. Арктичні і тундрово-глейові ґрунти: утворення, будова і властивості.
21. Підзолисті ґрунти: утворення, будова і класифікація, розповсюдження.
22. Мерзлотно-тайгові ґрунти: утворення, властивості, розповсюдження.
23. Дерново-підзолисті ґрунти: утворення, будова, класифікація, розповсюдження.
24. Бурі лісові ґрунти: утворення, будова, класифікація, розповсюдження.
25. Сірі лісові ґрунти: утворення, будова, класифікація, розповсюдження.
26. Чорноземи: походження, будова та загальні властивості..
27. Чорноземи: класифікація та розповсюдження.
28. Каштанові ґрунти: утворення, будова, розповсюдження.
29. Бурі та сіро-бурі ґрунти: утворення, будова, розповсюдження.
30. Такири, солонці, солончаки, солоді: утворення, будова, поширення.
31. Жовтоземи та червоноземи: особливості формування, будова і розповсюдження.
32. Коричневі та сіро-коричневі ґрунти: утворення, будова, розповсюдження.
33. Сіроземи: утворення, будова, розповсюдження.
34. Червоно-жовті та червоні фералітні ґрунти: утворення, будова, поширення.
35. Коричнево-червоні, червоно-бурі та чорні тропічні ґрунти.

36. Ґрунти гірських областей: особливості формування, будова, основні типи.
37. Болотні ґрунти: шляхи формування, класифікація розповсюдження.
38. Ґрунти заплав: особливості формування, будова, основні типи алювіальних ґрунтів.
39. Земельні ресурси: суть поняття, структура.
40. Земельні ресурси світу (в розрізі материків).
41. Земельні ресурси світу (в розрізі природних поясів).
42. Охорона ґрунтів: завдання й основні заходи.
43. Схема агроґрунтового районування України.
44. Природні умови і фактори ґрунтоутворення Українського Полісся.
45. Особливості ґрунтів Полісся України.
46. Ґрунтовий покрив Українського Полісся.
47. Сучасний розвиток ґрунтів Українського Полісся, проблеми їх окультурювання та збереження.
48. Природні умови і фактори ґрунтоутворення лісостепової зони України.
49. Особливості ґрунтів лісостепової зони України.
50. Ґрунтовий покрив лісостепової зони України.
51. Сучасний розвиток ґрунтів лісостепової зони України, проблеми їх окультурювання та збереження.
52. Природні умови і фактори ґрунтоутворення степової зони України.
53. Особливості ґрунтів степової зони України.
54. Ґрунтовий покрив степової зони України.
55. Проблеми раціонального використання та збереження ґрунтів степової зони України.
56. Природні умови і фактори ґрунтоутворення сухостепової зони України.
57. Особливості ґрунтів сухостепової зони України.
58. Ґрунтовий покрив сухостепової зони України.

59. Сучасний розвиток ґрунтів сухостепової зони України, проблеми їх окультурювання та збереження.
60. Фактори утворення ґрунтів гірського Криму.
61. Ґрунти степового та лісостепового передгір'я Криму.
62. Гірсько-лісова зона буроземів Криму.
63. Зона коричневих ґрунтів Криму.
64. Ґрунти кримських яйл.
65. Особливості буроземно-лісового ґрунтоутворення в Карпатах.
66. Ґрунти Передкарпаття та Закарпаття.
67. Ґрунти гірсько-лісової зони Карпат.
68. Ґрунти гірсько-лучної зони Карпат.
69. Меліорація ґрунтів: зміст і завдання.
70. Просторова структура земельних ресурсів України.
71. Охорона і відновлення властивостей ґрунтів України.
72. Умови ґрунтоутворення і ґрунтовий покрив Прут – Дністерської області.
73. Умови ґрунтоутворення і ґрунтовий покрив Буковинського Передкарпаття.
74. Умови ґрунтоутворення і ґрунтовий покрив гірських областей Буковинських Карпат.
75. Земельні ресурси Чернівецької області та заходи їх збереження.

Зарахування результатів неформальної освіти

Відповідно до «Порядку визнання у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти (протокол №16 від 25 листопада 2024 року)» (<https://www.chnu.edu.ua/media/4g5fzssb/poriadok-vyznannia-rezultativ-navchannia-zdobutykh-shliakhom-neformalnoi-ta-abo-informalnoi-osvity.pdf>) допускається зарахування навчальних елементів, а також отримання додаткових балів за результатами неформальної освіти:

- робота чи стажування за фахом, що підтверджується документом із підприємства та забезпечує набуття компетентностей, передбачених навчальною дисципліною;
- проходження безкоштовних навчальних тренінгів (вебінарів, семінарів), що проводяться на платформі Coursera та інших фахових платформах.

Результати зараховуються для відповідних тем лекційних і семінарських занять, практичних і лабораторних завдань даної навчальної дисципліни у кількості балів, що виділяються на цей навчальний елемент.

Рекомендована література

Основна

Ґрунтознавство з основами географії ґрунтів: Методичні рекомендації до лабораторних і практичних робіт/ Укл. Польчина С.М. – Чернівці: Рута – 2005. – 56 с.

Географія ґрунтів і земельних ресурсів: метод. реком. до практичних робіт/ Укл. : Проскурняк М.М. - Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. - 28 с.

Польчина С.М. Географія ґрунтів і ґрунти світу: навч. посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. - 88 с.

Проскурняк М.М. Ґрунти / Навчально-красознавчий атлас Чернівецької області – Львів, вид-во науково-технічної літератури, 2000. – С.11.

Назаренко І.І., Польчина С.М., Нікорич В.А. Ґрунтознавство: Підручник – Чернівці: Книги-XXI, 2008 – 400 с.

Позняк С.П. Чинники ґрунтоутворення: Навчальний посібник / С.П. Позняк, С.Н. Красеха; Львівський нац. ун-т імені Івана Франка. - Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2007. - 400с

Чорний І.Б. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства. - К.: Вища школа, 1995.

Допоміжна

Географічна енциклопедія України. В 3-х т. – К., 1989-1993.

Горлачук В. Проблеми збереження родючості ґрунтів фермерських господарств / В. Горлачук, А. Стрюченко // Економіка України. - 2007. - №3. - С.74-79.

Ґрунтознавство Підручник / Д.Г. Тихоненко, М.О.Горін, М.І.Лактіонов та ін.; за ред. Д.Г. Тихоненка. – К. Вища освіта, 2005. – 703 с.

Ковалишин Д. Ґрунт у сучасному розумінні // Красознавство. Географія. Туризм. - 2004.- №18-19. - С.2-5.

Костюк В. Ґрунти України (Шляхи підвищення родючості й заходи для їх охорони): Урок - прес-конференція у 8-9 класах // Красознавство. Географія. Туризм. - 2005. - №4. – С. 1-12.

Новоторопов О.С. Ґрунти як об'єкт науки // Наука та наукознавство. - 2008. - № 2. - С.82-89

Позняк С. Ґрунт - феномен природи // Географія та основи економіки в школі. - 2005.- №2. - С.46-49

Позняк С.П., Красеха Є.Н., Кір М.Г. Картографування ґрунтового покриву: Навчальний посібник. – Львів: ВЦ ЛНУ, 2003. – 500с.

Полупан М.І., Соловей В.Б., Кисіль В.І., Величко В.А. Визначник еколого-генетичного статусу та родючості ґрунтів України: Навчальний посібник. – К.: Колообіг, 2005. – 304 с..

Савельєв О. Методика ґрунтових досліджень // Красознавство. Географія. Туризм. - 2008. - № 11. - С.16-19.

Дячук А., Ковбінська Г., Присакар В., Добинда І. Територіально-часові особливості структури земель фізико-географічних районів Чернівецької області. Науковий вісник Чернівецького університету: Географія. Випуск 847, 2024. С. 155-168.

Дячук А. Характеристика земельного фонду Чернівецької області. Природа і суспільство: виклики і поступ. Матеріали міжнародної наукової конференції присвяченої 80-річчю географічного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича (м. Чернівці, 11–13 жовтня 2024 р.). Чернівці: Чернівець. нац. ун-т, 2024. С. 37-39

Дячук А., Гищук Р. Просторова забезпеченість і особливості зосередження земельного фонду природних регіонів Чернівецької області. Науковий вісник Чернівецького університету: Географія. Випуск 853, 2025. С. 109-120.
<https://doi.org/10.31861/geo.2025.853.109-120>
<https://journals.chnu.edu.ua/geoscience/article/view/965>

Інформаційні ресурси

Національний атлас України. Електронна версія

Відкрита бібліотека з ґрунтознавства: <http://www.pochva.com/?content=1>

Журнали з ґрунтознавства у відкритому доступі: Ukranian Soil Science Journal

Applied and Environmental Soil Science | Air, Soil and Water Research | Edafologia, Journal of the Spanish Society of Soil Science | International Agrophysics | International Journal of Forest, Soil, and Erosion | International Journal of Soil, Sediment and Water | Journal of Soil Science and Plant Nutrition (Chilean Society of Soil Science) | Jurnal Imu Tanah dan Lingkungan (IPB) | Polish Journal of Soil Science | Plant, Soil and Environment | Revista de la Ciencia del Suelo y Nutrición Vegetal | Soil & Environment | Soil Forming Factors and Processes from the Temperate Zone | Soil Survey Journal | Journal of the Indian Society of Soil Science | Jurnal Tanah dan Iklim | Loess letter online | Nigerian Journal of Soil and Environmental Research |

ПОЛІТИКА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Питання плагіату та академічної доброчесності регламентуються ЗУ «Про вищу освіту» та локально-правовими актами ЗВО:

- *Положенням про виявлення та запобігання плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича* <https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-vyivlennia-ta-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu-u-chnivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yurii-fedkovycha/>;
- *Політикою використання штучного інтелекту у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича* <https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polityka-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-v-chnivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yurii-fedkovycha-zi-zminamy-zatverdzenymy-vchenoiu-radoiu-chnu-imeni-yurii-fedkovycha/>
- *«Кодекс академічної доброчесності та етики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича»* <https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/kodeks-akademichnoi-dobrochesnosti-ta-etyky-chnivetskoho-natsionalnoho-universytetu-imeni-yurii-fedkovycha/> .

Використання здобувачами освіти інструментів штучного інтелекту (ШІ) під час виконання навчальних завдань:

- допускається за умови дотримання принципів академічної доброчесності (здобувач освіти несе відповідальність за зміст, достовірність і результати поданої роботи, а у разі використання ШІ зобов'язаний зазначити факт і спосіб його застосування);
- не допускається використання ШІ як заміни самостійного виконання завдань або з метою порушення вимог академічної доброчесності;
- додаткові обмеження чи вимоги щодо використання ШІ можуть визначатися викладачем в освітньому процесі для конкретних видів навчальної діяльності відповідно до особливостей дисципліни.

Студенти несуть **особисту** відповідальність за випадки їхнього порушення, враховуючи плагіат, списування, підказування тощо. У разі виявлення академічної недоброчесності вперше бали, зараховані студентів/ці за виконане завдання, скасовуються. Повторна практика недоброчесності може призвести до анулювання всіх нарахованих за курс балів.